

N:o 29.

Ank. till Riksd. Kansli den 10 April 1885, kl. 4 e. m.

Utlåtande, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark m. m. till Örebro stad för möjliggörande af reglering och kanalisering af Svartån.

(I. A.)

Under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden, har Kongl. Maj:t i ofvannämnda, till Riksdagen aflåtna proposition (N:o 4) af den 15 November 1884 föreslagit Riksdagen, att, på det Örebro stad måtte komma i tillfälle att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med en af Kaptenen P. Laurell uppgjord plan, verkställa reglering och kanalisering af Svartån å sträckan mellan Storbron i staden och stadens östra gräns vid Skebäck, medgifva: att till staden Örebro med full eganderätt måtte upplåtas *ej mindre utan lösen* den rätt, Kongl. Maj:t och Kronan egde till vattnet i Svartån emellan Storbron i staden och stadens östra gräns vid Skebäck, *än äfven mot lösen* till Kongl. Maj:t och Kronan samt ersättning, jemväl till vederbörande indelningshafvare, för skada och intrång med belopp, som skulle bestämmas i den ordning, nådiga förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgade, dels den kronan tillhöriga jord, som för ifrågavarande arbetsföretags utförande måste bortgrävas, dels den så kallade Slottsträdgården med undantag af den del deraf, som vore belägen vester om en linie, utdragen i rak fortsättning af nuvarande gränslinien mellan Slottsparken och Slottsträdgården till ån, dels ett från Skebäck vester ut på åns norra sida sig sträckande område till den

ungefärliga storlek och form, som betecknades med ljusröd färg å den af Kaptenen Laurell den 12 Juli 1880 upprättade, i ärendet företedda ritning, dels ock det på enahanda sätt utmärkta område af Stora Holmen, hvilket genom den ifrågasatta kanalen komme att fränkiljas den öfriga delen af samma holme; allt mot skyldighet derjemte för staden att med belopp, som i nyssnämnda ordning skulle bestämmas, ersätta skada och intrång, som äfven för andra än Kongl. Maj:t och Kronan samt indelningshafvare kunde uppstå genom nämnda upplåtelse, samt att i öfrigt ställa sig till efterrättelse de närmare vilkor, förbehåll och bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna af omständigheterna erfordras.

Af förenämnda statsrådsprotokoll äfvensom af öfriga handlingar i ärendet har Stats-Utskottet, till hvars förberedande handläggning detta ärende blifvit öfverlemnadt, inhemtat, bland annat, att den ifrågasatta regleringen och kanaliseringen af Svartån skulle medföra följande fördelar, nemligen: att staden Örebro erhöles, jemte rymliga upplagsplatser, beqväm segelled till så väl södra som norra delen af staden; att ån nedanför den så kallade Kanslidammen blefve reglerad så, att den, med bibehållande af den förut vanliga vattenhöjden såsom medelvattenstånd, skulle, från att hafva $6\frac{1}{2}$ fots vattenvariation, få en sådan variation af allenast $1\frac{1}{2}$ fot; att den del af östra staden, som nu lede af Svartåns öfversvämning, blefve från denna olägenhet befriad; att åns reglering ofvanför Qvarndammen och Storbron härigenom förbereddes, så att densamma med jemförelsevis måttlig kostnad kunde verkställas, och olägenheterna af öfversvämning å derintill liggande stadsdel och landsbygd dymedelst afhjelpas; att värdet af vattenkraften vid Qvarndammen ökades med omkring 30 procent och att vid Skebäck, stadens nuvarande hamnplats, erhöles ett vattenfall med ett omkring 65 procent större kraftvärde än det vid Qvarnfallet nu befintliga; hvarförutom, enligt hvad stadsfullmäktige anført, företaget vore af ingripande vigt icke blott för Örebro stads välstånd och framtida utveckling, såsom afseende, jemte ekonomiska, äfven i ganska väsentlig mån sanitära fördelar, utan ock för en ganska stor landsbygd rundt omkring Hjelmaren. Den kostnad, staden skulle ådraga sig för ifrågavarande arbete, vore beräknad till 303,200 kronor.

För omförmälda företags befrämjande är nu ifrågasatt, dels att statens eganderätt till vattnet i Svartån emellan Storbron i staden och Skebäck måtte öfverlätas på staden Örebro, och dels att staden måtte medgifvas att genom expropriation förvärfva eganderätt till uppgifven, kronan tillhörig jord, som i öfrigt för företaget erfordras.

Hvad först beträffar upplåtelsen af åtskillig kronojord för företagens utförande, så och då denna upplåtelse icke är ifrågasatt att ega rum annorlunda än mot full godtgörelse för jordens värde samt för skada och intrång,

som af upplåtelsen förorsakas så väl kronan som jordens innehafvare, har Utskottet häremot icke haft något att erinra.

Deremot har Utskottet icke ansett sig böra tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag om att staten skulle utan godtgörelse afstå den till omfång och värde ovissa vattenrätten i Svartån på ofvan angifna sträcka. I det utlåtande öfver oförmälda vattenreglerings- och kanaliseringsföretag, som af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län den 14 November 1882 afgifvits, har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, beträffande den ifrågasatta upplåtelsen af kronans vattenrätt i Svartån, anført, att det sätt, hvarpå staten i regeln plägade främja inrättande af nya kommunikationsleder, vore att bevilja ett bestämdt penningbelopp antingen som anslag utan återbetalnings-skyldighet eller som lån eller ock i form af dels anslag, dels lån. Om nu, sådant oaktadt, det likväl skulle finnas lämpligt, att ifrågaställda företag erhöles så att säga in natura det statsunderstöd, hvaraf det pröfvades vara förtjent, vore det dock af vigt, att genom en i vederbörlig ordning verkställd uppskattning utröntes det penningvärde, som den vattenrätt och den vattenkraft, hvaraf upplåtelse begärdes, i verkligheten egde, på det att staten måtte kunna med klar insigt bedöma, huru vida nyttan af företaget kunde anses motsvara den dermed förknippade uppoffring, och sålunda undgå äfventyret att afstå en naturkraft, hvars värde i penningar möjligen kunde öfverstiga det anslag i penningar, staten kunde finnas benägen bevilja. — I utlåtande, som Kammarkollegium och Statskontoret den 11 December 1883 afgifvit i frågan, hafva kollegierna uttalat den åsigt, att de ändamål, staden afsåge att genom det tilltänkta företaget uppnå, vore af den allmänna nytta och nödvändighet, att de intressen, som derfor kunde stå i vägen, borde vika, och alltså hemställt, att, derest Kongl. Maj:t tilläte, att åregleringen finge utföras efter den föreslagna planen, Kongl. Maj:t täcktes låta staden få taga i besittning kronans vattenrätt i ån emellan Storbron och Skebäck samt exproprierade de områden, som Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett för ändamålet erforderliga, men att, då kollegierna funne det icke vara välbetänt, att kronan, helst i saknad af känedom om vattenrättens värde på det hela, afstode från anspråk på vederlag derfor, vattenrättens värde måtte, lika väl som de jordområdens, hvilka staden komme att exproprierade, bestämmas i den ordning nådiga förordningen om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 April 1866 stadgade, samt staden förpligtas att efter detta värde inlösa meranämnde vattenrätt.

Utskottet har visserligen funnit skäl för staten förefinnas att understödja ifrågavarande företag, för hvars utförande Örebro stads målsmän icke tvekat att ikläda kommunen betydliga uppoffringar, men å andra sidan har Utskottet,

i likhet med hvad så väl Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet som ofvambemälda embetsverk anmärkt, ansett betänkligt, att, såsom här ifrågasatts, staten skulle afhända sig en rätt, hvares omfång och värde icke äro fullt bestämda. Fullständig och tillförlitlig uppskattning af kronans vattenrätt i den ifrågavarande delen af Svartån synes derföre böra ega rum, innan denna rätt öfverlättes på staden Örebro; och har Utskottet ansett en sådan uppskattning lämpligast kunna åstadkommas af en nämnd, tillsatt i enlighet med föreskrifterna i Kongl. förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof. Utskottet anser vidare, att staden Örebro skäpligen bör kunna åläggas att för vattenrättens erhållande erlægga den lösen, som af en sådan nämnd må bestämmas, helst denna lösen, såsom afseende vattenrättens nuvarande värde, otvifvelaktigt torde komma att i väsentlig mån understiga det värde, hvartill samma rätt efter omförmälda företags fullbordande kommer att uppgå.

På grund häraf har Utskottet trott sig böra hemställa, att, på sätt Statskontoret och Kammarkollegium föreslagit, vattenrättens värde måtte lika så väl som värdet af de jordområden, hvilka staden kommer att expropriera, bestämmas i den ordning förenämnda Kongl. förordning af den 14 April 1866 stadgar, samt staden förpligtas att efter detta värde inlösa nämnda vattenrätt.

På sätt Kongl. Maj:t föreslagit, har Utskottet ansett, att såsom vilkor för ifrågavarande upplåtelser bör föreskrivas skyldighet för staden att med belopp, som i den ordning, expropriationsförordningen stadgar, bestämmas, ersätta skada och intrång, som äfven för andra än Kongl. Maj:t och Kronan samt indelningshafvare kunna uppstå genom dessa upplåtelser.

Med afseende å hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet hemställa, att Riksdagen, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, måtte medgifva,

att till staden Örebro med full eganderätt upplåtes, mot lösen till Kongl. Maj:t och Kronan samt ersättning, jemväl till vederbörande indelningshafvare, för skada och intrång, med belopp, som bestämmas i den ordning Kongl. förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgar, *dels* den rätt Kongl. Maj:t och kronan må finnas ega till vattnet i Svartån emellan Storbron i staden och stadens östra gräns vid Skebäck; *dels*, den kronan tillhöriga jord, som för ifrågavarande arbetsföretags utförande måste bortgrävas; *dels* den så kallade Slottsträdgården med undantag af den del deraf, som är belägen vester om en linie, utdragen i rak

fortsättning af nuvarande gränslinien emellan Slottsparken och Slottsträdgården till ån; *dels* ett från Skebäck vester ut på åns norra sida sig sträckande område till den ungefärliga storlek och form, som betecknas med ljusröd färg å den af Kaptenen Laurell den 12 Juli 1880 upprättade, i ärendet företedda ritning; *dels ock* det på enahanda sätt utmärkta område af Stora Holmen, hvilket genom den ifrågasatta kanalen kommer att fränskiljas den öfriga delen af samma holme;

allt mot skyldighet för staden att med belopp, som i ofvannämnda ordning bestämmas, ersätta skada och intrång, som äfven för andra än Kongl. Maj:t och Kronan samt indelningshafvare kunna uppstå genom nämnda upplåtelser, samt att i öfrigt ställa sig till efterrättelse de närmare vilkor, förbehåll och bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna af omständigheterna erfordras.

Stockholm den 10 April 1885.

På Stats-Utskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

af Herrar Grefve *G. Sparre*, *L. M. Nordenfelt*, *K. O. Ljungqvist*, Grefve *E. C. A. Piper*, *J. Widén*, *C. A. Bäckström* och *A. M. Koch*, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet;

af Herr *R. Montgomery-Cederhielm*, som anfört: »Då ifrågavarande reglering och kanalisering af Svartån mellan Örebro och dess lastageplats Skebäck är af stor betydelse för stadens utveckling och förbättring i ekonomiskt och sanitärt hänseende;

då Örebro stad åtagit sig att bestrida alla de för arbetets utförande erforderliga, betydliga kostnaderna;

Bih. till Riksd. Prot. 1885. 4 Saml. 1 Afd. 25 Häft.

då den vattenrätt i Svartån, hvarför Utskottet anser staden böra erlägga lösen enligt nådiga förordningen af den 14 April 1866, är till sitt omfång och värde oviss, samt dess upplåtande till staden för staten synes medföra ringa uppoffring; samt

då staten vanligen till så betydande företag som det ifrågasatta lemnar bidrag, ofta i förhållande till större värde än här omnämnda vattenrätt;

anser jag att Utskottet bordt tillstyrka Riksdagen att bifalla, oförändrad, Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående upplåtelse af mark m. m. till Örebro stad för möjliggörande af reglering och kanalisering af Svartån.»

Herr Friherre *B. A. Leijonhufvud* har låtit anteckna, att han ej deltagit i detta ärendes behandling inom Utskottet.
